

מופיע כאילו מבלי משים, מבלי שהצייר חייב להקדיש לה תשומת לב מיוחדת, והוא יכול להתרכז בביטוי הפנימי יותר של התוכן החווייתי. כל ספונטאניות אחרת - למשל זו הבאה ללא תרגול מוקדם - אמנם עלולה לעורר השתתפות ואהדה, אך כמעט ללא יוצא מהכלל רעוע בה הצד העיצובי, ואיתו כל היצירה.

כאמור, הגיע ז'אק מורי לשליטה טכנית וספונטאנית הולמת ברישום, אך נוכח שאין דין שליטה ברישום כדין שליטה במדיום ציור השמן. להבהרת הבעיה לפני עמד, יש לעמוד בקצרה על אופי רישומיו, אותו ניסה להעביר גם לציור השמן: האספקט המודגש ברישומיו של ז'אק מורי הוא האספקט הדינאמי של המבנה, צד התנועה הפנימית. דמויותיו ודוממיו רשומים בקווים קשתיים נמרצים וטעוני מתח דינאמי. אין כל אפשרות ליצור מתח אמיתי בקו ללא תנועת יד חריפה ונמרצת בעת העשייה, שהרי הקו משמש מעין דיווח ישיר על תנועת היד. תנועה איטית ומהוססת תיצור קו איטי ומהוסס. תנועת יד חריפה ומהירה תיצור קו דינאמי ועז תנועה. נדרשת כאן שליטה טכנית מעולה (להשגת דיוק בקו) וספונטאניות מרובה (שתאפשר תנועת יד חופשית ומהירה) כאחד. בציורי השמן, נוכח ז'אק מורי שעדיין אין בכוחו למוג את השליטה הטכנית עם המיידיות והספונטאניות הנדרשות לביטוי האספקטים הדינאמיים בציוריו. עמדה לפניו הבעיה, מה עדיף: ציור ספונטאני שאמנם יהיה בעל אפקט מידי, אך חסר עומק ופגום מבחינת עיצוב, או אולי יש להעדיף ציור בנוי היטב, שקול וזהיר בביצועו המידי? בצדק בחר ז'אק מורי באפשרות השנייה, שלמרות היותה אפקטיבית פחות בראייה ראשונה, הריהי נושאת בהמשכה גם את המפתח לספונטאניות אמיתית. זוהי גם הסיבה שציורים רבים בתערוכתו של ז'אק מורי עשויים להיראות בינתיים כציורי הכנה יותר מאשר כציור מושלם. דומה שגישתו והחלטתו הן נבונות, וגם אם לוקים חלק מציוריו בקרירות מסוימת, הרי עדיפה קרירות זו על ספונטאניות חיצונית ושטחית, שהיא כה אופנתית אצל ציירים רבים.

נתן סניאביץ

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 7.5.65 / תע' יחיד / גלריה 220 / תל-אביב

כתם החומר משמש כיחידת מבנה ראשונית בציורו של נתן סניאביץ. שינוי בעובי, טקסטורה, גוון וכיוון הנחת החומר, מאפשרים לצייר לבנות צורות שמהן נוצר המיחבר הציורי. בציור כזה שולט סולם הגוונים האפור-שחור, אך אין צמצום צבעוני זה נובע מהתחמקות בהעמדת קונטראסטים צבעוניים (כפי שקורה לעיתים כל כך קרובות אצל ציירים רבים), אלא מתוך מודעות לאופיו המיוחד של החומר ממנו נבנה הציור. כאשר החומריות מגדירה הן את הצורה והן את התוכן, ספק רב הוא אם יש צורך לרתום למשימה זו גם את הצבע כיחידה עצמאית. חומריות הטבעית של החומר אינה מותירה מקום רב למערכת צבעונית נפרדת. ייתכנו גוונים הנובעים מהחומר עצמו, אך קשה מאוד (אם כי לא בלתי אפשרי) לשמור על

אופיו המיוחד של החומר ללא ריכוך וטשטוש, ובעת ובעונה אחת גם להעניק לו צבע בעל משמעות עצמאית. אפשר כמובן לקשט את החומר בצבע שתפקידו אינו עצמאי אלא מעין "נספח", אך במקרה כזה יבוא הדבר על חשבון תחושת החומר "המיופה". הבעיות העומדות לפני הצייר הבונה את ציורו תוך שימוש בחומר, שונות בדרגש (ומדובר באספקט טכני מעיקרו) מאלה של ציור הצבע: על הצייר להקפיד ביותר לגבי סדר וארגון השכבות של החומר, מהבד ועד השכבה העליונה והאחרונה. (דבר זה חייב להיעשות גם בעת הציור בצבע, אך הפתרונות האפשריים במקרה זה שונים ומעודנים יותר ברוב המקרים).

נתן סניאביץ משתמש, כאמור, בצורות חומריות. הוא בונה צורות חומריות. הוא בונה צורות פשוטות בעלות טקסטורות ועוביים שונים ומציבן זה מול זה על משטח הבד. אלמנטים אלה הם סטאטיים בעיקרם והדינאמיות נמסרת (לעיתים רק מרומזת) בעזרת משיכת המכחול וסכין הציירים בעת הנחת החומר, או אף כמשיכת מכחול עצמאית בגוון קרוב על פני החומר. נתן סניאביץ מצליח ליצור מבנה אורגני וחומר מתוך תחושה ברורה למדיום שבידו. אמנם השימוש הוא לעיתים מגושם משהו, אך דבר זה כמעט צפוי בעת העיסוק בחומריות, וכנראה ייעלם עם פיתוח הרגישות למדיום זה.

אורי אליעז

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 4.6.65 / תע' יחיד / גלריה "צ'מרונסקי" / תל-אביב

כשנתיים חלפו מאז תערוכת היחיד הראשונה של אורי אליעז ועד זו הנוכחית. שנתיים אלה היו תקופה של גיבוש והעמקה מחד גיסא, ובדיקת נתיבים חדשים לחיפוש מאידך גיסא. הגיבוש מתבטא בעיקר ב"עשייה הציורית": הפניית הגב לפתרונות הקלים, העמקת הרגישות ויכולת הביטוי הצבעוניים - הן בחלוקת משטחי הצבע על פני השטח, והן בהצבת כתמי הצבע כמקושרים וצומחים אורגנית מהבד עצמו - פיתוח הרגישות למשיכת המכחול, ומציאת פתרון לקישור אורגני של הרישום עם הצבע.

חיפוש הנתיבים מתבטא בכך שאין המוצגים בתערוכה עשויים מעור אחיד. חיפוש זה, כשלעצמו הוא חיובי ביותר ונובע מבדיקת המסקנות הציוריות הנובעות מההישגים אליהם הגיע הצייר בדרך, אך גם מביא בעקבותיו אספקט בלתי רצוי, לפחות בלתי רצוי בתערוכה - חוסר אורגניות בין המוצגים לבין עצמם. כיווני החיפוש - גם אם במקורם הם נובעים מנקודת מוצא אחת - שונים, לעיתים מנוגדים זה לזה, ובכמה מהם יש אף סכנה מסוימת לערכים הציוריים שהוגשו במעולים בין מוצגי התערוכה. ההישגים הבולטים ביותר הושגו בציורים מסוג אלה המסומנים במס' 7; 9; ו-4. בולט במיוחד הציור מס' 7, בו הגיע אורי אליעז לציוריות עשירה ועזת ביטוי. קבוצה אחרת של ציורים - קרובה במידה רבה לראשונה - מאופיינת על ידי ציורים כ-6 ו-5. הדמיון לקבוצה הראשונה מתבטא בדרך הביצוע; השוני - בהדגשת היתר של האספקט